

Kohtuasi C-582/23 [Wiszkier]ⁱ

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

20. september 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Łódzi kesklinna rajoonikohus, Poola)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

2. august 2023

Hageja:

R. S.

Teised menetlusosalised:

Aktsiaselts C., asukoht W.

M. S.-i ja R. S.-i usaldusisik

Aktsiaseltsi G. (pankrotis), asukoht W., pankrotihaldur

J. J.

M. G.

Põhikohtuasja ese

Tagasimaksegraafiku koostamine füüsilise isiku suhtes toimuva maksejõuetusmenetluse raames.

ⁱ Käesoleva kohtuasja nimi on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetluspoole tegelikule nimele.

Eelotsuse küsimuse ese ja õiguslik alus

Võimalus tugineda ebaõiglastele tingimustele tarbijalepingutes maksejõuetusmenetluse kontekstis, direktiiv 93/13, ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimused

1. Kas nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, mis näevad ette, et pankrotikohtu jaoks on maksjõuetusmenetluses siduv pankrotikohtuniku kinnitatud võlanimekiri, mistõttu ei ole menetlust lõpetava otsuse tegeval pankrotikohtul võimalik hinnata seda, kas lepingutingimused on ebaõiglased või mitte?

2. Kas nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, mis ei võimalda kohaldada maksejõuetusmenetluses esialgset õiguskaitset ning mis nii heidutavad tarbijat loobuma selle kaitse kasutamisest, mis on talle tagatud 5. aprilli 1993. aasta direktiiviga 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes?

Viidatud liidu õigusnormid

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõige 1, artikli 7 lõige 1

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

1. 28. veebruari 2003. aasta pankrotiseadus (Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe) (*Dz. U.* 2019, jrk nr 498, muudetud)

2. 17. novembri 1964. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego) (*Dz. U.* 2021, punkt 1805, muudetud) artikkel 730, artikkel 730¹ (kaitsemeetme kohaldamise menetlus)

3. 26. juuni 1974. aasta tööseadus (Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy) (*Dz. U.* 2022, jrk nr 1510, muudetud)

Artikli 87 lõige 3. Kinnipidamine on lubatud järgmistes piirides:

- 1) elatisnõude sundtäitmise korral – kuni kolm viiendikku töötasust;
- 2) muude nõuete sundtäitmise või sularaha ettemaksete mahaarvamise korral – kuni pool töötasust.

Asjaolude ja põhikohtuasja lühiülevaade

Oma 15. oktoobri 2019. aasta määrusega otsustas Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Łódźi kesklinna rajoonikohus) alustada maksejõuetusmenetlust R. S.-i kui füüsilise isiku suhtes, kellel puudub majandustegevus.

Pankrotivara hulka kuulus muu hulgas kinnisomand 1/2 ulatuses. Vastav osa omandi esemest müüdi 350 000 Poola zloti eest. Kinnisasjale seati hüpoteek, et tagada laenumaksete tasumine koos intressi ja muude kulude ja võlgadega summas 832 696,77 zlotti võlausaldaja aktsiaselts G. kasuks. Võlausaldaja G. sai kõne all olevas maksejõuetusmenetluses jaotusettepaneku elluviimise tulemusena 360 671,91 zlotti.

R. S.-i maksejõuetusmenetluses koostati võlanimekiri, mille kinnitas oma 26. aprilli 2021. aasta määrusega pankrotikohtunik. Nimekirja kuulus võlanõudeid kokku 1 247 127,93 zloti ulatuses, võlausaldaja G. seejuures teatas võlanõudest summas 975 362 zlotti. Pankrotivõlgnik [(edaspidi „võlgnik“)] tunnustas kõiki võlanõudeid. Võlgnik ega võlausaldaja ei esitanud võlanimekirja kohta vastuväiteid.

Kohustus võlausaldaja G. ees tekkis seoses kinnisvara ostuga. 30. märtsil 2007 sõlmis võlgnik R. S. koos abikaasaga M. S ning isikutega L. K ja A. K. Šveitsi frangiga indekseeritud hüpoteeklaenu lepingu summas 489 821,63 zlotti 360 kuuks. Pärast laenu indekseerimist kohustusid laenuvõtjad maksuma võlausaldajale tagasi 211 952,23 Šveitsi franki.

Kohtu hinnangul sisaldab kõnealune leping ebaõiglasi tingimusi, mis võivad tuua kaasa selle tühisuse. See tähendaks, et kohustus võlausaldaja ees ei ületa 489 821,63 zlotti, ning võttes arvesse, et L.K ja A.K suhtes on samuti pooleli maksejõuetusmenetlus ja võlausaldaja sai teatava summa teises maksejõuetusmenetluses toimunud 1/2 kinnisomandi müügi arvelt, siis oleks kohustuse suuruseks 0 zlotti, mis nõuab täiendavate faktiliste asjaolude kindlakstegemist.

Asja lahendav kohus peab maksejõuetusmenetluses kinnitatud võlanimekirjast lähtudes koostama võlgniku R. S.-i jaoks tagasimaksegraafiku võlausaldajatele võla tasumiseks olenevalt võlgniku sissetulekust ja rahuldamata nõuetest. R. S. taotleb kohustustest vabastamist ilma tagasimaksegraafiku koostamiseta või teise võimalusena tagasimaksegraafiku koostamist kuueks kuuks kuumaksega 500 zlotti. Võlausaldaja G. taotleb tagasimaksegraafiku koostamist 36 kuuks kuumaksega vähemalt 2000 zlotti. Ülejäänud võlausaldajad ei ole seisukohta esitanud. Pankrotihaldur taotleb tagasimaksegraafiku koostamist 36 kuuks kuumaksega 2500 zlotti.

Võlgnik R. S. on raskustes. Tema pangakontole laekub tema töötasust umbes 3500 zlotti kuus, teine osa töötasust, umbes 3500 zlotti, kantakse aga üle pankrotivarasse võlausaldajate, sealhulgas G. nõuete rahuldamiseks.

20. juulil 2023 kuulutati välja G. pankrot ja käesolevas menetluses osaleb sellest saadik pankrotihaldur.

Eelotsusetaotluse esitamise põhjuste lühikokkuvõte

- 1 Maksejõuetusmenetluse algatamisel tarbija suhtes on kaks eesmärki: võlgniku võlausaldajate nõuete rahuldamine ja võlgniku kohustustest vabastamise võimaldamine. Menetlust juhivad pankrotikohtunik – kohtuorgan, kes teeb kõik toimingud, v.a toimingud, mis kuuluvad pankrotikohtu pädevusse. Tarbija suhtes toimuva maksejõuetusmenetluse käigus pankrotivara müüakse, koostatakse võlanimekiri, jaotatakse rahalised vahendid võlausaldajate vahel, menetlus lõpetatakse aga tagasimaksegraafiku koostamisega 36 kuuks.
- 2 Võlanimekirjas on loetletud menetluses osalevad võlausaldajad ja nende nõuete summad. Pankrotikohtunik üldjuhul ei kontrolli nimekirja sisuliselt. Võlanõuded lisab nimekirja usaldusisik, võlgnikul aga on õigus kinnitada, kas ta tunnustab teatavat võlanõuet või mitte. Pärast nimekirja esitamist avaldab pankrotikohtunik selle ja nii võlgnikul kui ka võlausaldajatel on õigus nimekirja kohta vastulause esitada. Vastulause tuleb esitada kahe nädala jooksul alates avaldamise kuupäevast. Kui see tähtaeg on möödunud, kaotavad menetlusosalised nimekirja vaidlustamise võimaluse. Pankrotikohtunik kinnitab nimekirja juhul, kui vastulauseid ei esitata, ja nimekiri on siduv menetluse ajal, kui seda kehtivate õigusnormide kohaselt ei muudeta.
- 3 Kindlasti ei ole pankrotihaldur ega pankrotikohtunik kontrollinud võlausaldajaga G. sõlmitud lepingut ebaõiglaste lepingutingimuste kontekstis. Pankrotikohtunik ei muutnud ka omal algatusel võlanimekirja.
- 4 Võlgnik tunnustas võlanõuet täies ulatuses ning seetõttu võib eeldada, et ta ei taotlenud õiguskaitset seoses asjaoluga, et ettevõtja oli kasutanud ebaõiglasi lepingutingimusi. Pärast kohtuistungil lõppu kohtule saadetud kirjas viitas võlgniku esindaja aga võimalusele, et võlausaldajaga G. sõlmitud leping võib olla tühine selles sisalduvate ebaõiglaste lepingutingimuste tõttu, mistõttu võivad tagasimaksed olla väiksemad.
- 5 Maksejõuetusmenetluse dokumentidest ei ilmne, et võlgnik oleks olnud teadlik sellest, et G.-ga sõlmitud lepingu tingimused võivad olla ebaõiglased, või et ta oleks teadlikult kinnitanud, et ei kasuta direktiivi 93/13 kohast kaitseõigust. Kuni 3. novembrini 2022 ei kasutanud võlgnik menetluses ka juristist esindaja abi.
- 6 Kohaldatavad liikmesriigi õigusnormid ei võimalda pankrotikohtul tagasimaksegraafiku koostamisel iseseisvalt kontrollida, kas mõni lepingutingimus võib olla ebaõiglane. Kui tekib kahtlus, et mõni lepingutingimus võib olla ebaõiglane, võib pankrotikohus asja läbivaatamise edasi lükata ja suunata asja pankrotikohtunikule, et see kaaluks võlanimekirja muutmist omal algatusel. See põhjustab kohtuasja lahendamisel põhjendamatu viivituse, sest kohtul on tagasimaksegraafiku koostamiseks ettenähtud istungil tavaliselt juba

olemas kogu vajalik teave, et hinnata, kas mõni lepingutingimus on ebaõiglane või mitte. Veelgi enam, pankrotivara müügi, sellest saadud vahendite jaotamise ja võlanimekirjaga seotud toimingud on juba tehtud. Nimekirja muutmine on formaalne toiming, mis eeldab omal algatusel põhjenduse koostamist, selle menetlusosalistele kättetoimetamist ja avaldamist. Pankrotikohtuniku jaoks ei ole siduv ka pankrotikohtu seisukoht ning ta võib asuda seisukohale, et puudub alus nimekirja muutmiseks.

- 7 Võttes arvesse ebaõiglasi lepingutingimusi, saab võlgnikule tagasimaksegraafiku koostamise üle otsustav pankrotikohus koostada tagasimaksegraafiku väiksema summa kohta või jätta selle üldse koostamata, kui selgub, et juba pankrotivarasse laekunud vahenditest piisab kõigi kohustuste täitmiseks. See asjaolu nõuab täiendavate faktiliste asjaolude kindlakstegemist, mis sõltub sellest, kas eelotsusetaotluse esitanud kohtul on õiguslik alus anda võlgnikule õiguskaitse.
- 8 Maksejõuetusmenetluse käigus puudus võlgnikul võimalus esitada iseseisvalt hagi talle direktiivist 93/13 tulenevate õiguste kaitseks – tema vara haldas ja haldab jätkuvalt usaldusisik.
- 9 Võlgnikul oli võimalus võlanimekiri vaidlustada. Vastulause esitamine on aga seotud vajadusega maksta proportsionaalne tasu võlgniku enda vahenditest (50% tema töötasust peab pankrotihaldur kinni maksena pankrotivarasse). Samuti on vastulause formaalne dokument ning nõuab kõigi väidete ja tõendite esitamist. Lisaks ei pruukinud võlgnik menetluses võlanimekirja esitamise päeval olla teadlik, et G.-ga sõlmitud lepingu tingimused on ebaõiglased.
- 10 Nagu rõhutas Euroopa Kohus oma 5. märtsi 1996. aasta otsuses kohtuasjades Brasserie du Pêcheur ja Factortame, C-46/93 ja C-48/93, peab liidu õigus isikutele õigusi andes pakkuma ka vahendeid nende õiguste tõhusaks kasutamiseks. Üldjuhul ei ole liidu õiguses reguleeritud liidu õigusel põhinevate nõuete esitamisega seotud menetluslikke küsimusi ja see valdkond on jätetud liikmesriikide pädevusse (menetlusautonoomia põhimõte), selle vabaduse piirid põhinevad aga võrdväärse ja tõhususe põhimõtetel.
- 11 Lahendades tagasimaksegraafiku koostamisega seotud kohtuasja, jõudis [eelotsusetaotluse esitanud] kohus veendumusele, et kohaldatavad liikmesriigi õigusnormid võivad võlgnikust tarbija jaoks liigselt raskendada talle direktiivist 93/13 tulenevate õiguste kasutamist või muuta selle isegi võimatuks. Pankrotiseadus ei võimalda aga kohtul, kes arutab tagasimaksegraafiku koostamisega seotud kohtuasja, kontrollida lepingut ebaõiglaste lepingutingimuste kontekstis.
- 12 Euroopa Kohus on korduvalt rõhutanud, et ebaõiglaste lepingutingimuste üle omal algatusel teostatav kontroll on liikmesriigi kohtuasutuste kohustus ning nad ei saa selle kohustuse täitmata jätmist põhjendada liigse töökoormuse ja muude praktiliste raskustega (nt 26. novembri 2020. aasta kohtumäärus DSK Bank EAD, C-807/19).

- 13 Samas on maksejõuetusmenetluses keeruline kindlaks määrata, kes sellise kontrolli eest vastutab, mistõttu praktikas jäetakse kontroll tegemata. Pankrotikohtunik kontrollib esitatud võlanõudeid ainult formaalselt ning annab need edasi haldurile [või usaldusisikule], kes kontrollib neid sisuliselt ja koostab võlanimekirja. Pankrotikohtunikul puudub õiguslik võimalus nimekirja enne selle kinnitamist muuta, kui õigustatud isik ei ole esitanud vastulauset. Käesolevas kohtuasjas vastulauseid ei esitatud ja seetõttu kinnitas pankrotikohtunik võlanimekirja.
- 14 Menetluse käigus pankrotikohtuniku juures ei tuginenud võlgnik ebaõiglastele lepingutingimustele võlausaldajaga G. sõlmitud lepingus. Pankrotikohtunikul ei olnud liikmesriigi õigusnormidest tulenevat kohustust kontrollida nimekirja kantud võlanõudeid. Kõnealuse väite esitas võlgnik alles eelotsusetaotluse esitanud kohtus, kelle ülesanne on teha lahend tagasimaksegraafiku koostamise või võlgniku kohustustest vabastamise kohta ja lõpetada vastava otsusega maksejõuetusmenetlus.
- 15 Tuleb ka märkida, et võlgniku ütlusest ilmneb, et pärast tema töötasust pankrotivarasse tehtava makse kinnipidamist jääb talle 3500 zlotti, millest ei piisa tema ja tema perekonna vajaduste rahuldamiseks. Käesolevas asjas maksejõuetusmenetluse suhtes kohaldatavad õigusnormid ei võimalda ei kohtul ega pankrotikohtunikul muuta seda kinnipeetavat summat.
- 16 Loomulikult on maksejõuetusmenetluses pankrotivarasse laekunud vahendid mõeldud kõigi võlausaldajate, mitte ainult G. nõuete rahuldamiseks; võttes aga arvesse pankrotivarasse laekuvaid summasid ja muid kohustusi, võib lähiajal selguda, et pankrotivarasse laekunud vahenditest piisab nende nõuete (välja arvatud vaidlustatud võlanõue) rahuldamiseks. Liikmesriigi seaduste kohaselt kuulub võlgniku töötasu endiselt pankrotivarasse ja alles pärast maksejõuetusmenetluse lõppemist makstakse talle tagasi võimalik ülejääk.
- 17 Juba 15. juuni 2023. aasta otsuses Getin Noble Bank, C-287/22, sedastas Euroopa Kohus, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi kohtupraktika, mille kohaselt võib liikmesriigi kohus jätta rahuldamata tarbija esitatud esialgse õiguskaitse kohaldamise taotluse, milles palutakse peatada – kuni lõpliku otsuse tegemiseni tarbija sõlmitud laenulepingu tühisuse tuvastamise kohta põhjusel, et see leping sisaldab ebaõiglasi tingimusi – selle laenulepingu alusel tasumisele kuuluvate igakuiste maksete tasumine, kui esialgne õiguskaitse on vajalik selle otsuse täieliku toime tagamiseks.
- 18 Maksejõuetusmenetluses aga ei ole kohtule ette nähtud võimalust kohalda esialgset õiguskaitset – ei taotluse alusel ega omal algatusel.
- 19 Võlgnikul on küll võimalus taotleda, et osa tema töötasust välistataks pankrotivarast, aga see eeldaks võlausaldajate koosoleku kokkukutsumist ja otsuse vastuvõtmist võlausaldajate 2/3 häälteenamusega; selle tagajärjel ei ole

pankrotivõlgnikul ilma G. nõusolekuta võimalik saada esialgset õiguskaitset, mistõttu ei ole see õiguskaitsevahend üldse tõhus.

- 20 Euroopa Kohus rõhutas 19. juuni 1990. aasta otsuses Factortame I, C-213/89, et liidu õigusest tulenevalt peab olema võimalik kohaldada tõhusat esialgset õiguskaitset, et kaitsta liidu õigusest tulenevaid õigusi.
- 21 Loomulikult peaks kohus maksejõuetusmenetluses arvesse võtma mitte ainult pankrotivõlgniku huve, vaid ka menetluses osalevate võlausaldajate huve. Maksejõuetusmenetluse olemus kui võlgniku vara suhtes toimuva universaalne täitemenetlus välistab [eelotsusetaotluse esitanud] kohtu hinnangul põhimõtteliselt esialgse õiguskaitse kasutamise võlgniku tagasimaksete vähendamiseks.
- 22 Siiski võib õigusnorm, mis välistab esialgse õiguskaitse kohaldamise võimaluse, heidutada võlgnikku direktiivi 93/13 alusel kaitse nõudmisest loobuma või isegi sundida teda avaldama, et ta kaitset ei nõua, mis takistab saavutada direktiivi eesmärki tagada, et tarbijatega sõlmitud lepingud ei sisaldaks ebaõiglasi tingimusi.

TÖÖDOKUMENT